

Ewelina Olszewska

"Bogowie, demony i herosi.
Leksykon", Zbigniew Pasek (red.),
Kraków 1996 : [recenzja]

Collectanea Theologica 67/2, 270-271

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dywanie sensu. W procesie tym powinny być pomocne Kościoły, wspólnoty i stowarzyszenia o charakterze lokalnym, partie polityczne, wspólnoty zainteresowań itp.

Pytania o orientacje duchowe należą do przynaglających wyzwań współczesności. Nowoczesny człowiek żyjący w warunkach pluralizmu i indywidualizmu jest „zmuszony” do ciągłego dokonywania wyborów i podejmowania decyzji. Procesy modernizacji i pluralizmu, a w społeczeństwach europejskich – także sekularyzmu, doprowadziły do rozległego kryzysu sensu. Znaczne kręgi ludzi nie są w stanie dotrzeć do głębszego sensu i uczynić swoje życie sensownym. Według Bergera i Luckmanna proces odzyskiwania i utrwalania sensu może dokonywać się w małych wspólnotach i grupach społecznych, które są szansą dla współczesnego człowieka. Te główne punkty teoretycznej refleksji nad orientacją i sensem ludzkiego życia wymagają empirycznej weryfikacji. Do niej zachęcają kilkakrotnie autorzy recenzowanej książki, uznając, że oni sami postawili więcej pytań, niż udzielili ostatecznych odpowiedzi.

ks. Janusz Mariański, Lublin

Zbigniew PASEK (red.), *Bogowie, demony, herosi. Leksykon*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1996, ss. 453.

Człowiek wychowany w kulturze europejskiej, opartej na filozofii greckiej i na prawodawstwie rzymskim, zna własną religię – chrześcijaństwo. Potrafi określić panteon bóstw zamieszkujących niedostępne szczyty Olimpu, umie też wymienić główne bóstwa rzymskie, lecz znajomość tradycji spoza śródziemnomorskiego kręgu cywilizacyjnego jest bardzo słaba. Jednak na skutek wielkiego napływu informacji ze środków masowego przekazu, a zwłaszcza telewizji, coraz bardziej wzrasta zainteresowanie ludzi końca XX wieku innymi kulturami, religiami innych kontynentów.

Wychodząc naprzeciw rosnącemu zainteresowaniu religiami Wydawnictwo „Znak”, które do tej pory w serii „Leksykony” wydało trzy pozycje: Martina Bociana *Leksykon postaci biblijnych*, *Dynastie świata. Przewodnik chronologiczny i genealogiczny* autorstwa Johna E. Morbyego oraz Rudolfa Fischera-Wollperta *Leksykon papieży*, oddało do rąk czytelników kolejny słownik, którego opracowania podjęli się krakowscy religioznawcy z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jest tu kompendium wiedzy o bogach, demonach i herosach z całego świata.

We wstępie zostały wyjaśnione trudności w zrozumieniu niektórych elementów wierzeń religijnych przez człowieka Zachodu, który myśli w kategoriach ścisłych pojęć i definicji, w niektórych religiach nie sposób odróżnić osobowe bóstwo od nieosobowej siły magicznej, gdyż takie rozróżnienie ludom pierwotnym wydaje się zbędne. Czczą one Istotę Najwyższą bez względu na to, czy objawia się ona w niebie, czy w bytach nieożywionych. Następnie autorzy wyjaśniają znaczenie terminów bóstwo, demon, najwięcej jednak miejsca poświęcają pojęciu herosa, które definiują w kategoriach mitycznych. Pomimo takiej definicji wśród haseł leksykonu znalazły się również

postacie historyczne: Jezus, Piotr, Paweł, Muhammad, Konfucjusz i inni. Dla ułatwienia w leksykonie podano również zasady transliteracji imion japońskich, azteckich, majańskich, kechua, chińskich baskijskich, egipskich i węgierskich.

Hasła leksykonu zawierają informacje o funkcjach bogów w panteonie, atrybutach i miejscach kultu, streszczają też fragmenty mitów i podań. Najwięcej miejsca poświęcono postaciom bogów uranicznych, którzy w większości religii uznawani są za wszechmogących, wszechwiedzących demiurgów i władców Kosmosu. Są oni najwyżej postawieni w hierarchii poszczególnych systemów religijnych, np. Olorun z wierzeń Jorubów, Odyn z panteonu Germanów, Njame – władca bogów u Aszantów, czy Huitzilopochtli, opiekun państwa azteckiego. Przy mniej znaczących postaciach podane są krótka informacja na temat funkcji i związków z innymi bóstwami, również bogom i herosom z mitologii greckiej oraz rzymskiej poświęcono mniej miejsca ze względu na dość powszechną wiedzę na ich temat. Z powodu obecności na rynku księgarskim wielu publikacji dotyczących hinduizmu i buddyzmu autorzy ograniczają się do krótkiej prezentacji postaci boskich i demonicznych występujących w tych systemach religijnych. Przedstawienie religii uniwersalistycznych znalazło wyraz w kilku jedynie hasłach ze względu na ich historyczność.

Hasła nie są ograniczone tylko do prezentacji bogów i herosów mitycznych, autorzy opisują również postacie baśniowe i legendarne, zwłaszcza z terenów Europy. Tak więc obok Ahura Mazdy czy Hefajstosa pojawiają się imiona Baby Jagi, Aloszy Popowicza, Merlina, Lancelota, Popiela i Białej Damy.

Zebrany na końcu książki wykaz skrótów, wśród których znajdują się skróty osiemdziesięciu czterech języków, wskazuje, jak wielki trud został włożony przez dwunastkę krakowskich religioznawców w opracowanie haseł i jak bogaty materiał udało się im zgromadzić. Leksykon ma również wybraną zaktualizowaną bibliografię polską i obcojęzyczną, zawierającą pozycje wydane do 1995 roku. Może ona być cenną pomocą dla tych wszystkich, którzy chcieliby szerzej zainteresować się wybranymi kręgami kultury. Wykaz haseł w układzie działowym pozwala dość swobodnie poruszać się po hasłach leksykonu. Czasem jednak utrudnieniem jest zastosowanie w wykazie dwóch kluczy następstwa chronologicznego i rozmieszczenia geograficznego religii.

Pomimo tego pozycja ta jest bardzo cenna dla wszystkich zainteresowanych religiami świata. Leksykon może być pomocny zwłaszcza dla studentów religioznawstwa, dla których może stać się inspiracją do własnych poszukiwań, prac naukowo-badawczych, a także „drogowskazem” prowadzącym do znalezienia tematu prac magisterskich, ponieważ autorzy świadomie nie uwzględnili w leksykonie nowych ruchów religijnych, należałoby oczekiwać kontynuacji ich dzieła w słowniku dotyczącym współczesnych bogów, demonów i herosów w sektach aktywnie działających w całym świecie.

Ewelina Olszewska, Mrozy